

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК КРИТЕРІАЛЬНИЙ
ЧИННИК РЕФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

В статье рассматриваются проблемы качества образования и профессионально-технического образования в частности. Автор останавливается на трех моментах связанных с качеством: контролем качества, диагностикой качества и мониторингом качества.

In clause the problems of quality of formation(education) and vocational training in particular are considered(examined). The author stops on three moments связанных with quality: by quality surveillance, diagnostics of quality and monitoring of quality.

Завдання реформування українського суспільства, управлінських структур запровадження демократичних моделей соціально-економічних і політичних стосунків неможливо ефективно реалізувати без змін у мисленні людей, активізації їх особистісного потенціалу, навчання певним навичкам, зокрема планування особистісного розвитку, формування активної життєвої позиції, вироблення ефективного рішення тощо. Значну роль у цих процесах покликана відіграти система освіти як інституція в цілому та викладачі як кадровий потенціал, який має допомогти реалізувати завдання оновлення свідомості українського суспільства. Сьогодні при вході України в європейський і світовий освітній простір гостро постає питання якості освіти в цілому і професійної зокрема.

У контексті цієї статті ми зупинимось на трьох моментах, пов'язаних з якістю у професійно-технічній освіті мистецького спрямування: контролем якості, діагностикою якості та моніторингом якості.

Контроль якості – поняття, яке зародилося в промисловості, проте використовується в освіті, хоча його використання обмежене. В індустріальному секторі, в результаті масового виробництва, формальні процедури повинні гарантувати виконання товаром специфікації і отримання посвідчення контролю якості. Таку систему контролю не можна використати в освіті і навчанні. Наближеним використанням цього підходу було б відрахування учнів, студентів за неуспішність на іспитах. Невдача означала б, що учень не досяг мінімальних стандартів або не задовольнив результатів навчання. Проте таке твердження є суперечливим.

Системоутворюючими чинниками у виробленні політики забезпечення якості у сфері освіти, професійної стратифікації в суспільстві є здатність суб'єкта діяльності приймати професійні рішення й нести особисту відповідальність за їхні наслідки, та рівень інтелектуального і професійного розвитку, психофізіологічних властивостей й медико-біологічних характеристик [2, 58].

Однією з перших робіт стосовно визначень і критеріїв якості в освіті була робота Харві і Гріна [7], які розвинули методологію для оцінки якості. Зосереджуючись на

ідентифікацію деяких критеріїв для оцінки якості викладання і навчання, вони намагались виробити політику стосовно якості.

Якість – внутрішня визначеність предмета, яка становить специфіку, що відрізняє його від інших [3, 856]. В остаточному підсумку якість визначається мірою відповідності товарів, послуг, робіт вимогам стандартів, договорів, контрактів, запитів споживачів, що характеризує їхня здатність задовольняти потреби й запити людей, відповідати своєму призначенню.

Якість навчання - це інтегральна характеристика, система показників освітнього процесу і його результатів, що виражають міру їхньої відповідності вимогам суспільства, виробництва, державного освітнього стандарту, потребам і запитам людей.

У вітчизняних роботах, наприклад [1], також визначено коло зацікавлених осіб в якості навчальних програм і процедур гарантій даної якості. Т.Є. Оболенська визначає освітню послугу навчального закладу у вигляді освітньо-професійної програми, як споживацького продукту [4]. Найвдалішим на нашу думку є підхід до визначення якості професійної освіти російського вченого Ю.А. Якуби [5], який визначає методи контролю саме в професійно-технічній освіті, проблеми моніторингу якості освіти висвітлюються в роботах Т.О. Лукіною, Л.І. Даниленко та ін.

Професійне навчання, є важливою ланкою безперервного навчання, однієї із специфічних сфер освітнього комплексу країни, тісно й органічно пов'язаної з виробництвом, має прямий зв'язок з економікою. Тому, у період переходу до ринкових відносин, воно піддається найбільш швидким і глибоким змінам, у зв'язку із чим повинне бути мобільним, гнучко й оперативно реагувати на безупинні вимоги виробництва до підготовки кваліфікованих робочих кадрів. Професійно-технічна освіта усе більше відіграє значну роль не тільки в підготовці нових робітників, але й надає допомогу підприємствам у проведенні внутрішньої підготовки, підвищенні кваліфікації й перепідготовці робітників. Все більшого значення набуває випереджальний характер професійного навчання.

Перехід до ринкової економіки, ринок праці об'єктивно вимагає корінного підвищення якості професійного навчання й професійної підготовки, більше високого вихідного рівня кваліфікації, що одержує майбутній робітник на початку свого трудового шляху.

Ринок праці вимагає граничної ясності, точності й об'єктивності у визначенні професійної придатності громадян до праці, їхньої професійної компетентності. Цим пояснюється пильна увага вчених і практиків до проблеми еквівалентності професійного навчання, до внутрішньодержавного, міжрегіонального і міжнародного визнання навчальних курсів, дипломів і інших документів про одержання професійного навчання, робітничої професії.

Мова йде, про те, що при атестації робітника, фахівця, присвоєнні йому певної кваліфікації повинні бути дотримані однакові вимоги до обов'язкового мінімуму змісту основних освітніх програм, максимальному обсягу навчального навантаження учнів, до рівня підготовки випускників і ряду інших загальноприйнятих параметрів навчання, тобто забезпечений державний стандарт професійного навчання, що враховує вимоги міжнародних сертифікатів про професійну кваліфікацію.

В енциклопедичних виданнях стандарт визначається як зразок, еталон, модель, прийняті за вихідні для зіставлення з ними інших подібних об'єктів. Стандарт може бути розроблений як на норми, правила, вимоги різного характеру, так і на матеріальні предмети. Під стандартом професійного навчання розуміють сукупність вимог до рівня, змісту і якості професійного навчання, відбитих у відповідних документах [6].

З вищевикладеного виникає об'єктивна необхідність у стандартизації навчання взагалі й професійного навчання зокрема.

Стандартизація, - говориться у визначенні міжнародної організації із стандартизації (ІСО), - діяльність, що полягає в знаходженні рішень для повторюваних завдань у сферах науки, техніки й економіки, спрямована на досягнення оптимального ступеню

впорядкування в певній галузі. У загальному ця діяльність проявляється в процесах розробки, опублікування й застосування стандартів.

Важливим результатом діяльності по стандартизації є поліпшення придатності продукції або послуг їхньому функціональному призначенню" [5, 5].

Стосовно до професійного навчання головним завданням стандартизації є створення системи нормативної документації, що визначає прогресивні вимоги до рівня і якості початкової, середньої й вищої та професійної освіти, а також ретельно продуманий контроль за виконанням цих вимог і правильністю використання цієї документації.

Виходить, що державний освітній стандарт виправдається лише в тому випадку, якщо вдасться, з одного боку, вичерпно точно, тобто діагностично, відбити зміст професійного навчання, його кінцеві цілі, а, з іншого, - настільки ж точно, діагностично визначати якість професійного навчання в цілому і його складових частин практичного (виробничого) і теоретичного навчання окремо.

Природно, що таке положення спричинене необхідністю науково-методичного забезпечення стандарту, у тому числі, розробки сучасних проблем точного контролю (діагностики якості) професійного навчання, теоретичного й виробничого навчання відповідно до вимог державного стандарту професійного навчання.

Особлива актуальність проблеми діагностики якості виробничого навчання для освітніх установ початкового професійного навчання, навчальних центрів зайнятості, внутрішньо організаційної професійної підготовки, інших форм професійного навчання пояснюється ще й тим, що більшість науково - методичних розробок з контролю якості засвоєння учнями навчального матеріалу присвячені теоретичному навчанню. Спроби ж механічного переносу змісту, процедури й методів контролю якості з теоретичного у виробниче навчання не завжди вдалі, тому що кожному з них властиві не тільки загальні, але й специфічні риси.

Створення й апробація методики проектування та використання систем контролю якості теоретичного й виробничого навчання по групах професій буде сприяти розробці таких сучасних ефективних систем навчального контролю професійного навчання, як діагностика якості практичного (виробничого) навчання на основі тестування. Як показують дослідження, досвід роботи освітніх установ у цій важливій справі треба буде розв'язати ще чимало складних проблем. Проте, становлення діагностики якості виробничого навчання, як системи точного й об'єктивного контролю на основі тестування, є фактом, що відбувся.

Практичне (виробниче) навчання здійснюється в умовах органічного взаємозв'язку теорії й практики, у процесі продуктивної праці, випуску продукції, виконання учбово-виробничих робіт, передбачених навчальними програмами.

Ось чому для розгляду проблем діагностики якості виробничого навчання важливо домовитися ще про один термін. Взагалі, під якістю продукції (виконаної роботи) розуміють сукупність їхніх властивостей, що обумовлюють здатність задовольняти потреби економіки або населення, тобто їхня відповідність технічним вимогам і іншим істотним ознакам, що забезпечують належну якість.

У багатьох методичних рекомендаціях у прикладному плані розглядаються питання тестування, у тому числі й у ході моніторингу якості теоретичного й виробничого навчання на прикладі ведучих робітників професій.

На наш погляд, виходячи із призначення, сутності й етимології самого слова "моніторинг", можна сказати, що "Моніторинг якості професійного навчання" - це цілеспрямоване, планомірне, систематичне й точне (діагностичне) відстеження якості початкового професійного навчання, у тому числі й виробничому навчанні, фактичного стану виконання обов'язкового мінімуму змісту, установленого обсягу навчального навантаження й вимог до рівня підготовки випускників відповідно до Держстандарту професійної освіти. Відслідковуються й інші якісні параметри й фактори, що дає можливість на основі аналізу вносити обґрунтовані корективи в освітній процес із метою

підвищення його результативності.

Аналіз досвіду проведення моніторингу якості професійного навчання показує, що серед методів моніторингу особливу роль відіграє тестування, як один з об'єктивних методів контролю [5, 8].

Відзначимо, що результати об'єктивного контролю відрізняються від традиційних методів тим, що вони можуть бути відтворені, повторювані. Саме тому відображення мети й всіх параметрів навчальних програм повинні вказуватися діагностично, а це означає, що потрібно мати відтворені виміри й оцінку певної якості й властивості, що дозволяє під діагностичністю розуміти також можливість відтворення виміру й оцінки певної якості.

Моніторинг відслідковує загальноприйняті параметри якості на всіх етапах контролю: "На вході" (стартова діагностика), "У процесі навчання" (проміжний контроль якості), "На виході" (фінішна діагностика), включаючи адаптацію випускників на виробництві.

І якщо на вході, тобто при вступі в ПТНЗ особлива увага приділяється мотивації вибору професії вступником, рівню його загальної освіти й інших вимог, то поточний контроль у процесі навчання й контролю якості "На виході" здійснюються в строгій відповідності з вимогами Держстандарту й Положення про підсумкову атестацію випускників.

Таким чином, діагностика якості навчання на основі тестування виступає, як нова ефективна система контролю моніторингу якості підготовки робітників. Діагностика якості виробничого навчання багато в чому визначається тим інструментарієм, за допомогою якого буде здійснюватися контроль.

Звичайно під терміном "інструментарій" розуміють сукупність інструментів, яких-небудь засобів, застосовуваних у певній спеціальності, або для виконання яких-небудь певних видів робіт.

Інструментом, на нашу думку є система взаємозалежних між собою засобів, що забезпечують ефективне тестування якості професійного навчання.

Найважливішими складовими частинами діагностики є: рівнева модель засвоєння навчального матеріалу учнями; система основних критеріальних (досить точно вимірюваних) показників якості виробничого навчання; тести й технологія тестування, а також коефіцієнти засвоєння.

Зрозуміло, це не виключає застосування цілого ряду традиційних методів контролю в оптимальному поєднанні з тестуванням.

Відзначимо перспективність подальшого розвитку діагностичного, точного визначення якості професійного навчання в цілому, теоретичного й виробничого навчання зокрема.

Все це, в остаточному підсумку буде сприяти підвищенню рівня і якості підготовки кваліфікованих робітників.

Література:

1. Заболотній М., Ушакова Н. Якість роботи ВУЗу можна оцінити// Синергія, 2003. – №1(5). –С.2-7.
2. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
3. Новий тлумачний словник української мови у 3-х томах –Т.3.- К.: "Аконіт", 2006. – 864с.
4. Оболенська Т.Є. Маркетинг у сфері освітніх послуг: автореф. дис.. д-ра екон. наук: 08.06.02/Харківський державний економічний університет.– Харків, 2002. – 35с.
5. Якуба Ю.А. Современные методы контроля качества производственного обучения. Методические рекомендации. – М.: Издательский отдел НОУ ИСОМ, 2004. – 112с.
6. Якуба Ю.А. Словарь основных терминов профессионального обучения безработных граждан и незанятого населения. – М., 1997.
7. Harvey L., Green D. Assessing quality in higher education: a transbinary research project// Assessment and evaluation in higher education, №18(2), 1993, p.p. 143-149.